

NAJDI SVŮJ SMĚR



Marie Kučerová, ředitelka v DD Kašperské Hory

3 X 3 OTÁZEK A ODPOVĚDÍ

Rozhovor s Marií Kučerovou ředitelkou v DD Kašperské Hory

V čem vidíte zásadní přínos projektu Najdi svůj směr pro děti ve Vašem DD?

Projekt Najdi svůj směr přináší dětem v našem domově několik významných pozitiv. Je pro ně velmi důležitý fakt, že se jeden člověk v určité chvíli plně věnuje konkrétnímu dítěti.

To je pak i lépe motivuje k učení, dítě se přesvědčuje, že učit se je opravdu důležité. A pokud zažije úspěch ve škole, je to pro ně opět velmi cenná zkušenost, která opět posiluje motivaci k učení. V každé rodinné skupině se děti s tetami či strýci každý den připravují na školní vyučování, ale tato činnost má trochu jiný charakter než práce pedagoga v projektu. V rodinné skupině zvládnou děti napsat úkoly a připravit si pomůcky na další den. Často se stává, že z diagnostického ústavu přijde desetileté dítě, které je negramotné. Spolu se školou a s dítětem pak musíme „dohánět“, co se dítě naučilo. V běžném životě rodinné skupiny však na takovéto doučování moc času nezbyvá. V projektu Najdi svůj směr tedy řešíme i takovéto problémy. Velkou pomocí je i procvičování cizího jazyka s dětmi, neboť někteří starší vychovatelé znalosti cizích jazyků nemají.

Jako ředitelka DD pracujete již 14 let. Snažíte se o některé progresivní programy. Můžete zmínit ty nezávadnější pro posun v řešení problematiky dětí vyrůstajících v ústavní péči?

Kromě projektu Najdi svůj směr se náš dětský domov zapojil do projektu, který zpracoval Odbor školství Krajského úřadu Plzeňského kraje s názvem Šance pro budoucnost. Tento projekt je zaměřen na nejstarší děti v DD, na jejich přípravu na odchod do samostatného života a na pomoc i po odchodu z DD (startovací byty, pomoc při hledání zaměstnání atd.).

Děti starší 14 let jsou přihlášeny v projektu NF manželů Klausových Startovně do života.

Jako velmi důležitou oblast vidím spolupráci s biologickými rodinami dětí. Tato spolupráce je mnohdy problematická, ale pro další život dětí nesmírně důležitá. V případech, kdy tato spolupráce není opravdu možná, se pak zaměřujeme na možnost odchodu dětí do náhradní rodinné péče (pěstounská péče, adopce). Umístění „našich“ dětí do náhradních rodin je však také velmi obtížné, protože žadatelé o adopci či pěstounskou péči chtějí děti co nejmladší a co nejméně problematické.

V čem vidíte zásadní pomoc dětem, které vyrůstají v dětských domovech. S ohledem i bez něj na stávající legislativní podmínky.

Do dětského domova přicházejí děti z velmi problematických rodin. Většinou mají velký počet neomluvených hodin ve škole, v mnohých případech jsou dokonce negramotné, mají problémy s hygienou, neznají základní

normy společenského chování. Velmi často slyšíme, že pobyt dítěte v dětském domově znamená psychickou deprivaci, ale já se setkávám velmi často s tím, že dítě už přijde deprivované z vlastní rodiny.

Dítě v dětském domově musí pravidelně docházet do základní školy, má možnost vystudovat střední i vysokou školu, pokud k tomu má předpoklady. Naučí se udržovat pořádek ve svých věcech, je vedeno k čistotě, naučí se prát, žehlit, vařit jednoduchá jídla atd. Je o ně perfektně postaráno po stránce zdravotní péče.

Snažíme se „naše“ děti co nejvíce integrovat do společnosti, do skupiny jejich vrstevníků z běžných rodin. Hodně jezdíme, využíváme každé příležitosti, abychom s dětmi navštívili větší města, naučili je orientaci v dopravních prostředcích i ve městě. Rozvíjíme i jejich zájmové aktivity – sportovní, kulturní, taneční, hudební.

V podmínkách dětského domova postrádám odbornou psychologickou péči o děti týrané a zneužívané, které jsou k nám také umísťovány.

Velké rezervy vidím v práci s původní rodinou ze strany orgánů sociální péče. Velký dluh celé společnosti vidím v propagaci náhradní rodinné péče hlavně pro děti starší 6 let.

Myslím si, že velkou pomocí pro děti z DD by bylo uzákonění povinnosti obcí, aby se o tyto „své“ děti staraly. Stává se dost často, že dítě po odchodu z DD nemá kam jít, neboť byt nebo dům, ve kterém bydlelo v době odebrání z rodiny, již neexistuje, nebo v něm bydlí někdo úplně cizí.

-mb- ■

CÍLOVÉ SKUPINY POD LUPOU

Dospívající

Děti staršího školního věku a dospívající jsou skupinou, která se svému vstupu na trh práce blíží nejvíce. Mají za sebou současně i nejdéší pobyt v ústavním zařízení včetně všech jeho negativních důsledků. Dospívání, které je obecně komplikovaným obdobím, mají tyto děti složitější právě o onu zátěž, kterou si sebou nesou. Z tohoto pohledu je to tedy skupina jednoznačně nejhroženější, které v rámci programu věnujeme velkou pozornost.

Naši experti se zaměřují na přípravu dětí a dospívajících před odchodem z domova v těchto oblastech:

- systematické seznamování se životem za zdmi dětského domova (navštěvování akci

a míst jinak nepoznaných, ovšem běžných pro jejich vrstevníky z běžných rodin)

- seznamování se vzdělávacími a pracovními příležitostmi v širším okolí (ve spolupráci se školami a firmami regionu)

• nácvik praktických životních situací (návštěva úřadu práce, banky, městského úřadu apod.)
Těm, kteří již domov opustili v průběhu projektu, jsou i nadále k dispozici. Snaží se s nimi udržovat kontakt a v případě potřeby nabídnout pomocnou ruku. Suplují tedy služby, které ač potřebné, nejsou prozatím dostupné.

Ve skupině dospívajících máme 133 klientů ve 13 domovech.

-hp- ■

KALENDÁRIUM

- Tradiční odborné školení expertů-poradců proběhlo ve dnech 5.-7.3. v Kutné Hoře.
- Ve dnech 22. - 23. 3. se v Ostravě uskutečnilo 3. pracovní jednání Národní tématické sítě skupina „D.“ Členem skupiny je i projekt Najdi svůj směr.
- Začátkem února jsme založili v rámci NTS podskupinu, která je složena z členů/projektů Equal fungujících na podobných principech. Cílem je zaměřeni na podobnou cílovou skupinu a vzájemné využití svých potenciálů do budoucna. Naše podskupina vznikla ve spolupráci s IQ ROMA Servis (www.iqrs.cz)
- Ve dnech 27.-31.3. se zástupci týmu zúčastnili Mezinárodní konference projektových partnerů (TCA) v Cardiffu ve Velké Británii.

UKÁZKA ZPĚTNÉ VAZBY OD EXPERTA – PORADCE

Záznam z telefonického rozhovoru s bývalou klientkou Zuzanou V.

Dne 27. 12. 2006 mi zavolala Zuzka V., která odešla z DD v červnu 2006 po úspěšném ukončení SOU. Jsme spolu v kontaktu téměř neustále, převážně ale jen telefonicky. V říjnu 2006 se Zuzka odstěhovala za svým chlapcem do Ostravy, kde oba pracují. Takže šla v podstatě za prací, kterou jí pomohl zařídit její přítel Honza. Důvod jejího telefonátu byl ten, že mi chtěla popřát krásné svátky a do nového roku vše nejlepší. Také mě chtěla slyšet (což mne dojalo) a podělit se o zážitky a o své úspěchy v osobním i pracovním životě. V prosinci koupili s přítelovými rodiči rodinný domek u Ostravy, kde společně bydlí, ale mladí mají své obytné patro pro sebe. Koupili si také auto.

Zuzka nastoupila v místě bydliště do pekárny, kde již předtím pracoval její přítel i jeho otec. Takže víceméně rodinný podnik. Pravda, kromě štědrého dne a Silvestra byla v práci neustále. Ale to je daň za pěkný výdělek. Dostala spoustu pěkných dáreků i od rodičů svého přítele, kteří se jí dokonce trefili do vkusu. Musím podotknout, že s Honzou začala Zuzka chodit již na začátku 3. ročníku SOU a jeho rodiče jí vlastně vzali za svou již tehdy. Tu práci tam měla slíbenou ještě, než ukončila školu. Musím zmínit, že Zuzka je oboustranný sirotek, takže jí fandím a zároveň děkuji rodičům jejího přítele, že jí v podstatě „adoptovali“. Strašně moc jí přeji, aby v životě měla více štěstí, než

měla dosud, aby sama chtěla dokázat ještě víc. Byli jsme naměkko obě dvě, ptala jsem se jí jak by srovnala první vánoce mimo DD, řekla mi, že to je neporovnatelná věc. Fandím jí, ona je jedna z pěti klientů, které jsem „vyprovodila“ do života a ona jediná pochopila, co jí v životě čeká a co od ní okolí očekává. Když jsme se loučily, tak jsem měla strašně příjemný pocit z toho, že má práce má smysl a dodalo mi to chuť do další činnosti s těmito dětmi. ■

Magdalena Horáková, expert-poradce DD Vrbno pod Pradědem

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE TCA

Mezinárodní konference TCA Praha

Ve dnech 15. - 17. listopadu proběhla v Praze 3. mezinárodní konference našich projektových partnerů z Nizozemí, Rakouska a Velké Británie pod názvem „Přechod ze školy do zaměstnání“ / „Transition from school to work“. Tato spolupráce se zabývá společným tématem problémové mládeže.

Po konferencích v listopadu 2005 v s'Hertogenbosch (Nizozemí) a v květnu v Rakousku (Graz) jsme měli konečně příležitost představit našim zahraničním partnerům podrobně náš projekt „Najdi svůj směr“ / „Find Your Direction“. Společně jsme se na jeden celý den vypravili do Jablonného v Podještědí, kde jsme navštívili Dětský domov, který je do projektu zařazen. Naši hosté měli kromě prohlídky domova i možnost seznámit se s projektovými expertkami Petrou a Terezou

a poznat tak do detailu jejich každodenní práci s dětmi, spolupráci na výstupech projektu a seznámit se s jejich hodnocením dopadu projektu. Naše kolegyně předvedly hostům mimo jiné, jak např. učí děti hospodařit s penězi a jak si najít vhodnou práci. Naši kolegové ze zahraničí byli nemile zaskočeni legislativou ústavní péče v České republice a informovali nás o řešení problematiky v jejich zemích. Do programu konference jsme zařadili základní informace o vzdělávacím systému v ČR, které pro nás přednesli zástupci Pedagogicko-psychologické poradny. Pro doplnění teoretických přednášek např. na téma Sociálních služeb u nás (Doc. Oldřich Matoušek – vedoucí katedry Sociální práce FF UK, odborný poradce projektu „Najdi svůj směr“) jsme zorganizovali i několik exkurzí, pomocí kterých jsme naše

hosty mohli seznámit s příklady práce s problémovou mládeží v České Republice.

Navštívili jsme Středisko výchovné péče v Modřanech, ve které poskytuje preventivně výchovné a terapeutické služby klientům zpravidla ve věku 13 – 18 let, kteří trpí potížemi ve vztahu a komunikaci s rodiči, učiteli nebo se svým širším sociálním okolím a jsou často hodnoceni jako „problémoví“. Délka programu je 7 – 8 týdnů.

Další navštívenou organizací bylo Občanské sdružení Proxima Sociale, které nám představilo hned několik služeb pro mládež: nízkoprahové programy, preventivní a probační programy a nakonec job klub a občanskou poradnu. Jako doplnění k prezentacím o vzdělávacím systému jsme absolvovali prezentaci a náhled do hodin Základní školu v Londýnské uli-



Foto TCA – Mezinárodní konference partnerů v Praze

ci, která v současnosti ověřuje svůj školní vzdělávací program „Svobodná základní škola“. Výjimečností školy jsou zejména odlišné učební metody v porovnání k běžným základním školám, ale také integrace problémových a postižených dětí do „běžných“ tříd. Konference byla velkou inspirací pro případnou

spolupráci na připravovaných projektech do dalšího programového období v letech 2007 – 2013. Důležitým přínosem byla výměna informací a prvních výsledků právě realizovaných projektů Iniciativy Společenství Equal v jednotlivých partnerských zemích. Pro naše partnery jsme připravili také neformální program, který

je důležitou součástí těchto setkání. Moc nás potěšilo, že se všem hostům námi organizovaný program líbil a že všichni byli jak s formální, tak neformální částí konference spokojeni.

Další společnou aktivitou bude poslední mezinárodní konference v Anglickém Cardiffu.

-mj- ■

INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ

Ústavní péče v Dánsku

Oskanánských zemích, a Dánsko není výjimkou, je dobře známé, že mají jedny z nejvyšších daní. Vykoupením za vysoké daně je však kvalitní sociální systém. V praxi to znamená, že všichni potřební mají nárok na nějakou formu podpory. Středobodem tohoto systému tvoří péče o rodinu a děti. Prosociální nastavení legislativy, které jde ruku v ruce s dobrým finančním ohodnocením pracovníků, se odráží ve společnosti a smýšlení lidí, což má za následek mj. větší prestiž povolání v sociálních službách pro muže.

Takové nastavení však ani v Dánsku není odjakživa. Na konci 70. let došlo k dramatickým změnám v rámci reformy sociálního systému. Důsledkem bylo přehodnocení toho, co rodiny i děti bez rodin skutečně potřebují. A tak se velké neosobní instituce proměnily v malé rodinné domky, namísto „paní zubatých“ nastoupili vyškolení profesionálové, kteří k rodinám i dětem přistupují s patřičným respektem a důstojností jim hodnou. Na první příčce se na místo materiálních hod-

not a uniformity umístily psychické potřeby. Byl vytvořen komplexní a vzájemně propojený systém péče o děti a rodiny na různých úrovních. Výsledkem je, že každá rodina je do sociálního systému zapojena. V případě detekce problému funguje speciální péče pro tyto rodiny, v závažnějších případech je možnost celou rodinu umístit do zařízení, kde se s ní dále odborně pracuje. Až krajním řešením je odebrání dítěte do ústavní péče a to pouze na dobu nezbytně nutnou, přičemž se zároveň pracuje s rodinou na zlepšení podmínek pro návrat dítěte zpět.

Dítě je pak umístěno do ústavní péče podle problematiky. V jednom zařízení se tedy nemísí děti vyžadující odlišnou odbornou péči. Vedle toho, jsou děti umístěny buď do krátkodobé péče nebo do tzv. „Mini-institucí“, kde je pravděpodobné, že dítě bude dlouhodobě. Už podle názvu „Mini-institucí“ tvoří rodinný domek s malou skupinkou osmi dětí. Také v každé z ostatních forem péče jsou takto malé skupinky, o které se stará stejný počet vychovatelů, kteří

Dětský domov
v Toftenu v Dánsku.



mají speciální vzdělání pro práci s dětmi v ústavní péči. Každé dítě má své 2 „hlavní vychovatele“, kteří mu nijak nenahrazují rodiče ani je nesnižují, takže ti mají u dětí stále své nenahraditelné místo. V takovém nastavení k rodičům, se daří i je více do života dítěte zapojit. Vychovatelé pak spíše dítě provázejí ke zdárnému zvládnutí obtížné situace, kdy se rodiče nemohli postarat. Je přirozené, že i dánské děti zlobí. Často vlivem minulých zkušeností zlobí dokonce o to více než jiné děti. V dětském domově ale mají své jisté místo, které, i když mají průšvih, neztratí. Vychovatelé dítě nezavrhnou a nezbaví se jej přerážením jinam. Dítě tak může nabýt jistotu a cítit se bezpečně, což je základem ke zdárnému zvládnutí problémů, které si v minulosti prožilo a pro jeho další zdravý vývoj. ■

Mgr. Lucie Zemánková
Autorka je studentkou postgraduálního studia na FSS v Brně

UDRŽITELNOST PROJEKTU NAJDI SVŮJ SMĚR

Na počátku školního roku 2007 podpořila nadace Člověk člověku projekt, který si kladl za cíl zmapovat možnosti udržitelnosti probíhajícího projektu Najdi svůj směr s ohledem na možnosti a ochotu relevantních orgánů státní správy. V rámci mainstreamingové strategie shromáždil a analyzoval informace týkající se legislativního i praktického fungování a financování dětských domovů a jiných zařízení ústavní výchovy pro děti. Projekt dále mapoval možnosti realizace nových, inovativních, především systémových projektů, s ohledem na koncepce politik a strategií zřizovatelů dětských domovů a jiných, veřejnoprávních institucí, především Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí. V rámci realizace projektu byly shromážděny zásadní dokumenty týkající se problematiky náhradní rodinné výchovy v prostředí dětských domovů.

Jedná se o následující dokumenty:

Zákon č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních a změně dalších zákonů Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, Zákon č. 359/99 Sb. O sociálně právní ochraně dětí, Zákon č. 134/2006 Sb. Kterým se mění zákon č. 359/99 Sb., Koncepce péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu do roku 2008, Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006 – 2009, Národní koncepce rodinné politiky (MPSV 2005) Nejdůležitější pasáže těchto dokumentů byly podkladem v jednáních s představiteli státní správy zainteresovanými na této problematice.

V rámci mapování udržitelnosti projektu Najdi svůj směr se uskutečnily následně pracovní schůzky s cílem mapovat názory a možnosti jednotlivých zúčastněných stran. Jak je zřejmé z pořadí schůzek, byly realizovány „vzestupně“ od dětských domovů, až po je-

jich nadřízené orgány – tj. zřizovatele-kraje a krajům nadřízená ministerstva Dětský domov Kašperské Hory, Školský odbor krajského úřadu Plzeň, odbor sociální péče a zdravotnictví hlavního města Prahy, Ministerstvo práce a sociálních věcí – zástupce odboru sociálních služeb a zástupce oddělení sociálně právní ochrany, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – zástupce odboru speciálního vzdělávání a institucionální výchovy a zástupce odboru fondů EU.

Na základě našich dosavadních zkušeností s realizací projektu Najdi svůj směr docházíme k závěru, že ideální by bylo vytvořit 2 nové pozice, tj.

Expert – speciální pedagog, který by pomáhal dětem s učením, motivoval je ke vzdělání, apod. Věnoval by se všem věkovým skupinám.

Case manager, který by pomáhal dětem odcházejícím z DD s orientací na trhu práce, v oblasti bydlení a běžného života vůbec a stal se jejich průvodcem v komplikovaném období, kdy opustí dětský domov a snaží se najít samostatné postavení ve společnosti

V rámci projektu jsme hledali možnosti a odpovědi na otázku, jak tyto dvě, popřípadě jednu z těchto pozic trvale udržet, prosadit u relevantních orgánů státní správy apod. – tj. jak prosadit systémovou změnu.

KRAJSKÁ ÚROVEŇ

Co se týká zodpovědnosti kraje, nemusí se nám podařit (a pravděpodobně se ani nepodaří) získat na svoji stranu všech 14 krajů ČR, abychom mohli mluvit o systémové změně. Kraje zatím nejsou připraveny přijmout odpovědnost za své občany tak, jak se předpokládá, respektive jak předpokládá ministerstvo (ministerstvo má poskytovat jen to nezbytné, zbytek zajišťují kraje). Z osobních schůzek na krajských úřadech jasně vyšlo najevo, že rozhodování v těchto věcech je vždy otázkou zastupitelstva a zastupitelstvo má obvykle řadu jiných priorit, než-li je sociální otázka. A i kdyby se nám to podařilo, zastupitelstvo se volí na 4 roky, tudíž otázka udržitelnosti je diskutabilní.

MINISTERSKÁ ÚROVEŇ

K tomu, aby došlo k systémové změně je zapotřebí získat podporu ministerstva a zapracování pozice experta-poradce/case managera do legislativy. Tento náš záměr je však v krátkém časovém horizontu nereálný. Jak také ukázala schůzka na MŠMT s odpovědnými orgány se k otázkám legislativní změny staví, jako k problému neřešitelnému, ačkoli námi popsané problémy, se kterými jsme se v DD setkali, nepopírá. Na náš vkus až velmi málo přebírá zodpovědnost za celou situaci.

Ačkoli dnes není trendem posilovat personální kapacity dětských domovů (ukázaly nejenom rozhovory s externím supervizorem Doc. O. Matouškem, ale také se zástupci MPSV), ale naopak eliminovat a restrukturalizovat stávající dětské domovy, vycházíme ze současné situace, tj. stále máme děti v dětských domovech, které tuto péči potřebují.

Po výše zmíněných postojích odpovědných orgánů se nabízí pouze jedna varianta, tj. nadále financovat projekt (ať již ve stávající nebo pozměněné podobě) prostřednictvím Evropských strukturálních fondů a zároveň akcentovat v projektech spolupráci MŠMT a MPSV.

V rámci tohoto směřování by bylo prospěšné zmapovat vzdělávací potřeby pedagogických pracovníků působících v dětských domovech a na základě provedené analýzy stanovit směry, ve kterých by bylo potřebné a účelné dále zvyšovat odbornou a organizační kapacitu těchto pracovníků.

V rámci kurikulární reformy, která je cílem MŠMT, vyvstává potřeba posilovat lidské zdroje-pedagogické pracovníky, kteří mají rozvíjet nové klíčové kompetence a dovednosti u dětí a tudíž je musí dobře ovládat sami a musí mít zvládnuty pedagogické postupy jejich předávání. K tomu je potřeba vytvořit odpovídající podmínky k provádění těchto kroků a vhodným způsobem pracovníky motivovat. ■

-hh-, -mt-

JAK MŮŽETE POMOCI?

- Posláním dárcovské SMS ve tvaru
 - DMS NTMDETEM na tel. číslo 877 77
 - Koupí charitativního náramku
- Chance for change • www.nadacetm.cz/ffk

LIDÉ V PROJEKTU

Mgr. Halina Himmlová – vedoucí projektu, -hh-
 Doc. PhDr. Oldřich Matoušek – odborný poradce, -om-
 Mgr. Hana Pazlarová – odborný garant, -hp-
 Marie Janoušková, M.A.C.A. – zahraniční spolupráce, -mj-

Tomáš Chmelař, Dis. – koordinátor expertů, -tch-
 Bc. Martina Břeňová – manager výstupů, -mb-
 Bc. Ida Šafratová – projektová asistentka, -iš-

KONTAKTY

Projekt „Najdi svůj směr“ Nadace Terezy Maxové je administrován jedním z partnerů projektu – občanským sdružením Člověk hledá člověka.

OS ČLOVĚK HLEDÁ ČLOVĚKA

Na Florenci 19 • 110 00 Praha 1 • tel.: 221 733 354, 343 • gsm: 774 232 346
 e-mail: info@clovekhledacloveka.cz • www.nadacetm-equal.cz • www.nadacetm.cz

Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem EU a rozpočtem České republiky.

